

GÜLKÜNDE

(گولکنده)

Güney Hindistan'ın
Dekken bölgesinde yer alan
tarihi bir şehir.

Eski bir Hindü kalesi olan Gülkünde (Golkonda), Batı Tilangāna bölgesinde hüküm süren Varangal Ricalığı'nın merkezi iken 1363 yılında Behmenî Sultanı I. Muhammed Şah'ın önünden kaçan raca Kanhaya tarafından müslümanlara bırakıldı. Sultan Şehâbeddin Mahmûd zamanında (1463-1482) Batı Tilangāna'ya vali tayin edilen Türk asıllı Kuli Kutbümülk'ün 1512'de bağımsızlığını ilân etmesinden sonra da Kutubşâhîler'in başşehri oldu ve bu durumunu, beşinci sultan Muhammed Kuli Kutubşah'ın 8 km. uzağa Haydarâbâd'ı kurup devletin merkezini buraya taşımaya (1590-1591) kadar sürdürdü. Bu tarihten sonra da özellikle stratejik önemi sebebiyle ön plana çıkan Gülkünde, 14 Zilkade 1098'de (21 Eylül 1687) Bâbürlü Hükümdarı Evrengzîb tarafından sekiz ay süren bir kuşatma sonucunda ele geçirildi.

Gülkünde'de Hindûlar'ca kerpiçten inşa edilen müstahkem mevkiiler Behmenîler tarafından taşlarla güçlendirilmiş ve dört müstakil kaleden oluşan bu savunma tesisleri, ağırlıkları 1 ton civarında granit bloklarla örülen 6 km. uzunluğundaki çok kalın bir duvarla birleştirilerek tek bir kale haline getirilmiştir. Bu sırada yarım daire kesitli seksen yedi yeni burçla takviye edilen ve Bâlâ Hisar adı verilen kale, batı cephesi bir uçurum halinde olan yüksek kayalar üzerinde yer almaktadır. Duvarlarda İslâm öncesi Hindü izleri hâlâ mevcut olduğu gibi kayalara oyulmuş bazı antik mâbedler de aynen muhafaza edilmiştir. Kutubşâhî hânedanının dördüncü hükümdarı Sultan İbrâhim Kutubşah zamanında 967'de (1559-60) kale duvarlarının tahkimatı daha da kuvvetlendirilmiş ve iç tarafa yine burçları ve sanatkârane mazgalları bulunan muazzam bir duvar daha yaptırılmıştır. Evrengzîb'in 1656 yılındaki seferi sırasında Gülkünde'ye sığınan Sultan Abdullah Kutubşah da kalenin kuzeydoğu tarafını bazı ilâvelerle güçlendirmiş ve ayrıca Kal'a-i Nev denilen yeni bir kale inşa ettirmiştir.

Kaynaklardan, hânedanın kurucusu Sultan Kuli Kutbümülk'ün Gülkünde'de birçok cami yaptırdığı öğrenilmekteyse de bunlardan sadece 1518 tarihli olan

bir tanesinin ayakta kalabildiği görülmektedir. Bu camide Behmenî ve Tuğluklu üslupları hâkim olup yapının at nalı şeklindeki kemerleri, mihrabı ve süslemeleri daha sonraki Kutubşâhî camileri için bir örnek teşkil etmiştir. 1561 tarihli Mustafa Han Camii ile Sultan Abdullah'ın annesi Hayat Bahşi Begüm'ün türbesine bitişik olan ve 1667 tarihini taşıyan cami özellikle zarif minareleri ve süslemeleriyle dikkat çeker. 1082'de (1671-72) Gülkünde yolu üzerinde inşa edilen Toli Mescid de fazla büyük olmamasına rağmen süslemeli siyah mermer kaideler üzerinde yükselen minareleriyle Kutubşâhî mimarisinde önemli bir yere sahiptir.

Kutubşâhî hânedanının ilk yedi sultanı ile şehzadelerin ve diğer bazı hânedan üyelerinin türbeleri Gülkünde Kalesi'nin 600 m. kadar kuzeybatısında bulunmaktadır. Kubbeli, köşeleri minareli ve cepheleri kemerli olan bu türbeler, özellikle süslemeleri ve lahitlerdeki sef def kâkmaları ile ün kazanmıştır.

Bölgede zengin elmas yatakları bulunmakta ve Gülkünde'nin kıymetli taş ticareti dolayısıyla Basra körfezi, Orta Asya ve Avrupa'dan gelen tüccarlarla yakın temas içinde olduğu görülmektedir. Bundan dolayı **golconda** kelimesi İngilizce'de "servet kaynağı, çok zengin maden yatağı" anlamında bir cins ismi olarak da kullanılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Dânişmend Han Ni'met Han Ali, *Rûznâme-i Vak'â-i Eyyâm-ı Muhaşara-i Dârü'l-cihâd Haydarâbâd*, Kanpür 1901; J. B. Tavernier, *Travels in India*, Oxford 1925, I, 159, 160, 161, 162, 164, 166-167; Ali Asghar Bilgrami, *Landmarks of the Deccan*, Hyderabad 1927; J. N. Sarkar, *History of Aurangzîb*, London 1930; Abdul Majeed Siddiqui, *History of Golconda*, Hyderabad 1956; S. M. İkrâm, *Muslim Civilization in India*, New York 1969, s. 83, 195-197, 205; H. K. Sherwani, *History of the Qutb Shahi Dynasty*, New Delhi 1974; a.mlf., "Golkondâ", *EJ²* (İng.), II, 1118-1119; P. Brown, *Indian Architecture: Islamic Period*, Bombay 1981, s. 67, 71, 72; G. Ramakrishna v.dğr., *An Encyclopaedia of South Indian Culture*, Delhi 1983, s. 133-134; S. Lane-Poole, *History of India*, New Delhi 1987, IV, 109-110, 159-163; S. A. A. Rizvi, *The Wonder That was India*, London 1987, II, 124-128, 138-143; H. M. Elliot — J. Dowson, *The History of India*, Delhi 1990, VII, 109, 139, 320, 336; G. Yazdani, "Inscriptions in Golconda Fort", *Epigraphia Indo-Moslemica* (1913-14), s. 47-59; a.mlf., "Inscriptions in the Golconda Tombs", a.e. (1915-16), s. 19-40; T. W. Haig, "Golkonda", *IA*, IV, 806; a.mlf., "Gülkünde", *İDMİ*, XVII, 579-580; R. M. Eaton, "Kutb Shâhi", *EJ²* (İng.), V, 549-550.



S. ATHAR ABBAS RIZVI

GULÛL

(الغول)

Ganimet malına hıyanet etmek
anlamında fıkıh terimi.

Sözlükte "gizlemek, bir şeyi gizlice almak, hırsızlık yapmak; hıyanet etmek" mânalarına gelen gulûl kelimesi, örfte umumiyetle "ganimet malına hıyanet etmek" anlamında kullanılır. Gulûl İslâm hukukunda da bu çerçevede terim anlamı kazanmış ve "devlet malına hıyanet etmek, özellikle de taksim edilmeden önce savaş ganimetinden bir şey çalmak" şeklinde tanımlanmıştır.

Gulûl masdarından türemiş bazı kelimelerin Kur'an-ı Kerim'de (bk. el-Mâide 5/64; el-A'râf 7/43, 157) ve hadislerde (bk. Dârimî, "Zekât", 47; Buhârî, "Cihâd", 190; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 133, 134; İbn Mâce, "Cihâd", 24; Nesâî, "Zekât", 48) kullanıldığı görülmektedir. Meselâ Kur'an'daki, "Bir peygambere -ganimete, devlet malına- hıyanet etmesi yakışmaz. Kim hıyanet ederse kıyamet günü hainlik ettiği şeyle birlikte -günahı boynuna asılı olduğu halde- gelir. Sonra herkese kazandığı tastamam verilir" meâlindeki âyet (Âl-i İmrân 3/161), nüzûl sebebiyle ilgili rivayetler göz önünde bulundurulduğunda gulûl kelimesinin hem sözlük hem de terim anlamı için en uygun örneklerden birini teşkil eder. Gulûl Hz. Peygamber'in, "Hıyanet de (iğlâl) yok hırsızlık da (islâl)" hadisinde (*Müsned*, IV, 325; Dârimî, "Siyer", 50; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 156) ve diğer bazı hadislerde sadece ganimet malına ihanetle sınırlı olmayıp daha geniş bir kapsama sahipti. Meselâ Ebû Humeyd es-Sâidî'den rivayet edilen bir hadise göre, Resûlullah Ezd kabilesinden İbnü'l-Lütbiyye'yi zekât toplamakla görevlendirmiş, bu zatın daha sonra bazı mallarla gelip Hz. Peygamber'e, "Şunlar size ait, bunlar da bana hediye olarak verildi" demesi üzerine Resûl-i Ekrem minbere çıkarak, "Benim -zekât toplamak için- gönderdiğim bir memura ne oluyor ki, 'Şunlar sizin, şunlar da bana hediye edildi' diyebiliyor? Dikkat edin, bu kişi evinde otursaydı kendisine hediye verilir miydi? Muhammed'i kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki sizden biriniz ondan bir şey alırsa kıyamet gününde sırtında böğüren bir deve, bağırarak bir sığır, meleyen bir koyunla gelecektir" demiştir (*Müsned*, V, 423; Buhârî, "Hibe", 17, "Aḥkâm", 24, 41, "Hıyel", 15; Müslim,